

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Akava pitää erittäin kannatettavana esityksen tavoitetta lisätä työpaikkojen monimuotoisuutta, erilaisuuden hyväksymistä sekä yhteyksiä työllisyys-, terveys- ja sosiaalipalvelujen välille. Se näkee tärkeänä, että tavoitteen saavuttamisen mahdollistamiseksi perustettavan erityistehtäväyhtiön toiminta saadaan käyntiin ja vammaisten ja osatyökykyisten ihmisten työllisyystilanne paranee. Akava korostaa, kuinka samalla on noudatettava kaikille yhteisiä työelämän pelisääntöjä, jolloin osatyökykyisten palkkaus ja muut työehdot määräytyvät työehtosopimusten mukaisesti. On tärkeää, että kunnon työn (decent work) tavoite toteutuu myös osatyökykyisten kohdalla.

Esitysluonnoksen mukaan perustettava erityistehtäväyhtiö hinnoittelee palvelunsa, kuten muutkin yritykset. Ruotsin esimerkin mukaisesti hinnoittelussa huomioidaan markkinoiden yleinen hintataso, jonka yhtiö selvittää itse. Akava painottaa, kuinka tässä selvitystyössä, kuten kaikessa muussakin erityistehtäväyhtiön toiminnassa, on välttämätöntä käydä tiivistä ja jatkuvaa, alakohista, vuoropuhelua työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esitysluonnoksen mukaan erityistehtäväyhtiön toimintaa olisi verrattava Ruotsin vastaavaan toimintaan. Komission SGEI-palveluja koskevassa ratkaisu- ja neuvontakäytännössä on katsottu erilaisten työllisyyttä helpottavien palvelujen kuuluvan sinänsä SGEI-päätöksen piiriin. Akavalla ei ole huomautettavaa kyseisessä asiassa.

Akavan mukaan Suomen palvelujärjestelmää voidaan jo nykyisellään pitää pirstaleisena, joten ei ole syytä lisätä sen monimutkaisuutta. Erityistehtäväyhtiön toiminnan mahdollisimman pitkälle viety sulauttaminen jo olemassa olevaan palvelujärjestelmään ja sitä koskevaan sääntelyyn on kannatettavaa.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Osatyökykyisyyden käsitettä ei ole määritelty lainsäädännössä, eikä siitä ole yleistä tai yhtenäistä määritelmää. Sen sijaan työ- ja toimintakyvyssä olevat moniulotteiset haasteet vaativat usein laajaa ja moniammatillista eri ammattihenkilöiden tekemää työkyvyn arviota. Akavan mukaan esityksessä tulee tarkemmin kuvata, millä tavoin työntekijän työkyky arvioidaan sekä huolehtia siitä, että arviointi tehdään riittävän monipuolisesti ja moniammatillisesti.

Nyt luonnoksessa ehdotetaan, että työ- ja elinkeinotoimisto voi hankkia työkyvyn arvioinnin ostopalveluna esimerkiksi terveydenhuollon yksiköltä tai kuntoutuslaitokselta. Akava korostaa, kuinka esityksessä olisi syytä harkita, tulisiko tästä tehdä velvoittavampaa tai tulisiko esimerkiksi TE-toimiston työkyvynarviointiosaamista vahvistaa. Se huomauttaa, kuinka osatyökykyisen työllistyminen voi vaatia koulutusta, mikä puolestaan edellyttää resursseja. Akava huomauttaa, kuinka myös osaamisen tunnistaminen on tärkeä osa työllistymispolkua. Osatyökykyisten palvelupolku vaatii näin ollen ammattitaitoista työvoimaa, jotta kaikki osatyökykyiset saisivat riittävän tuen työllistymiselleen, eikä kukaan työhaluinen ja potentiaalisesti riittävän työkykyinen jäisi ilman tarvitsemaansa tukea. Eri toimijoiden kesken tarvitaan selvä työnjako ja painotusten määrittelyä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esitysluonnoksen mukaan työ- ja elinkeinotoimistolle annettaisiin yksinoikeus tehdä itsenäisesti erityistehtäväyhtiön palveluihin osoitettavien osatyökykyisten valinnat. Akava pitää tärkeänä, että luonnoksen mukaan TE-toimisto voisi käyttää kohderyhmäkriteerien täyttymisen arvioinnissa muita asiantuntija-arvioita tai esimerkiksi työkokeilua. Sen mukaan ensisijaisena vaihtoehtona on pyrittävä löytämään keinoja, joilla henkilöasiakas voi työllistyä avoimille työmarkkinoille, koulutukseen tai palkkatuettuun työhön.

Akava pitää yksilön oikeussuojan kannalta ongelmallisena tilannetta, jossa yksilöllä ei olisi valitusmahdollisuutta häntä koskevasta päätöksestä, jossa on arvioitu erityistehtäväyhtiön

kohderyhmäkriteerien täyttymistä. Päätöksenteon läpinäkyvyyden takaamiseksi asiaa on tarkasteltava uudelleen ennen lopullista hallituksen esityksen antamista.

Akava huomauttaa lisäksi, kuinka vammaisissa ja osatyökykyisissä on paljon ihmisiä, jotka eivät ole te-toimistojen asiakkaita, vaikka he saattaisivat olla halukkaita työelämään. On erittäin tärkeää, että nämä ihmiset löydetään ja heidät ohjataan hakeutumaan TE-toimistojen asiakkaiksi.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtävähtiölle sopiva nimi?

.

-

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Akavan mukaan esitysluonnos on pääsääntöisesti perusteltu. Se kuitenkin paikoin ylikorostaa yksilön ominaisuuksia: osatyökykyisen ja vammaisen henkilön osaamista, vikoja, vammoja ja haittoja. Ehdotuksessa olisikin Akavan mukaan tärkeä tarkastella enemmän myös yhteiskunnan, työnantajien, työympäristöjen sekä työtehtävien ominaisuuksia, sillä työllistyminen ei ole pelkästään työntekijän ominaisuuksista riippuva asia. Akavan mukaan esityksessä tulisi arvioida esimerkiksi sitä, millä tavoin yhteiskuntamme ja sen työmarkkinat ovat valmiita ottamaan vastaan vaikeasti työllistyviä osatyökykyisiä. Esimerkiksi on tilanteita, joissa työkyvyttömyys voi johtua ensisijaisesti työympäristön asenteista ja työntekijälle epäsopivista työtehtävistä, vaikka ihmisen taidot ja ominaisuudet olisivat ns. kunnossa. Esityksen vaikutusarvioinneissa esitetty lyhyt kuvaus ja oletamus yritysten sosiaalisen yhteiskuntavastuun kantamisesta (s. 56) ei ole riittävä kuvaamaan asiaa.

Akavan mukaan esityksestä jää lisäksi epäselväksi, millaista henkilökohtaista tukea työntekijä saisi työllistymiseensä sekä työn tekemiseen konkreettisesti työpaikalla. Esityksessä ei myöskään ehdoteta tukea työnantajalle, vaikka todetaan tämän olleen yksi puute aiemmassa työpankkikokeilussa (s. 32). Molemmille työsuhteen osapuolille annettava tuki ja ohjaus on keskeistä, kun työllistetään vaikeimmin työllistyviä osatyökykyisiä, joilla on merkittäviä puutteita työ- ja toimintakyvyssä ja jotka tarvitsevat laajoja, usein moniammatillisia ja pitkäkestoisiakin palveluja.

Akava korostaa, kuinka ehdotettua mallia tulee kehittää siten, että työpaikoille vietävä tuki tehdään sen kiinteäksi osaksi ja näin muodostetaan linkki työntekijän ja työnantajan välille: ammattitaitoinen ohjaaja, joka tukee työntekijää työssään sekä työnantajaa siinä, miten kohdata ja tukea osatyökykyistä työpaikalla ja miten esimerkiksi muokata työtä kullekin työntekijälle sopivaksi.

Lopuksi Akava huomauttaa, kuinka myöhemmin erityistehtäväyhtiön toiminnan käynnistyttyä on tärkeä arvioida sitä nyt esitettyjen tavoitteiden toteutumisen, viranomaisyhteistyön ja henkilöstövaikutusten näkökulmasta.

Sahamies Miika
Akava ry